

Timothy Radcliffe OP - Sv. Dominik, Sv. Tomáš Akvinský a Sv. Katarína Sienská

Sv. Dominik

Dnes budeme meditovať nad troma veľmi odlišnými svätcami: Dominikom, Tomášom a Katarínou. Každý z nich ukazuje vlastnú cestu svätosti. Je to zvláštne? Nejedna by si pomyslela, že stať sa svätým bude znamenať, že sa staneme podobnými a nie odlišnými. Čím viac sa podobáme Kristovi, tým viac sme si určite podobní. Úvodné slová v Tolstého Anne Kareninovej hovoria: „Šťastné rodiny sú si veľmi podobné, no tie nešťastné sú nešťastné rozličnými spôsobmi“.

Prial by som si, aby som mohol povedať opak. Čím viac sme šťastní, tým viac sme odlišní, pretože sme šťastní v tom, že sme samými sebou. Keď sme nešťastní, tak sme aj následne menej samými sebou, pretože Boh nás stvoril preto, aby sme boli šťastnými. Nechcel by som povedať, že nešťastní ľudia nie sú svätí. Vôbec nie. Dokonca i svätci prechádzajú obdobiami žiaľu. Ale byť svätým, znamená byť tým, kým ma Boh stvoril, aby som bol. Slávny chasidský rabín Zusia raz povedal: „Keď by som mal byť pred nebeským súdom, nemal by som dostať otázku prečo som nebol Abrahámom, Jakubom alebo Mojžišom. Mal by som dostať otázku prečo som nebol Zusia.“²⁵ Ak teda nie je niekto svätým, je to snád' preto, lebo predstiera, že je Dominikom, Tomášom, či Katarínou, namiesto toho, aby bol tým, kým ho stvoril Boh.

Častokrát som veľmi prekvapený, akí rozdielni sú dominikánski svätci. Zoberme len do úvahy Fra Angelica, Martina de Porres, Alberta Veľkého, či Ruženu Linskú. Každý z nich je úplne iný: mystik, intelektuál, umelec, kuchár. Ako je to možné, že všetci boli členmi jednej rehole? Je to možno génus sv. Dominika, ktorý mal v úmysle založiť reholu, ktorá by nám umožnila byť rozdielnymi. Tým nám ponúka cestu k svätosti tak, aby sa každý mohol stať svätým, takým, akým ho Boh stvoril. Neexistuje žiadna predpísaná „dominikánska spiritualita“. Svätá Katarína hovorí o Dominikovej „priestrannej, radostnej, potešujúcej záhrade“,²⁶ v ktorej je priestor pre každého. Hovorí tiež o Dominikovej lodi, v ktorej sa môžu spolu plaviť dokonalý a aj ten menej dokonalý.

Tento princíp sa prejavuje aj vo forme nášho vedenia. Dominik si prial, aby mal každý brat prístup ku kapitule, pretože Duch Svätý dal každému z nás niečo odlišné, čo má šíriť. Brat môže povedať aj niečo hlúpe, ignorantské či chybné, ale vždy bude kus pravdy v jeho slovách, ktorá musí byť prijatá, pretože Duch Svätý sa prejavuje aj v ňom v jeho jedinečnej podobe človeka.

Dominik poskytol priestor pre svojich spolubratov. Na prvej generálnej kapitule v roku 1220 si prial, aby odstúpil ako predstavený (superior). To však bolo zamietnuté. A tak menoval definítorov, ktorých úlohou bolo riadiť priebeh kapituly a mať plnú autoritu v rozhodovacom procese. Väčšina reholí prežíva hlbokú krízu, keď ich zakladatelia zomierajú. U nás to tak nie je, pretože Dominik nám dával priestor už od začiatku.

V čase, keď som bol magistrom rehole, kardinál, ktorý bol mojím priateľom, raz prišiel za mnou a povedal mi: „Teraz, Timothy, vidíš, že byť najvyšší, znamená byť sám“. No musel som mu odpovedať takto: „Nie medzi dominikánmi, pretože žiaden z bratov nie je viac ako ktorýkoľvek iný brat.“

Rehol'a, v ktorej každý z nás môže byť samým sebou, znie to tak jednoducho a pohodlne. Také ľahké to však nie je a Dominik to vedel. V prvom rade musí pristupovať k ostatným a brať ich takých, akí sú. Sv. Dominik to vždy tak robil, dokonca i čo sa týka fyzickej blízkosti. Zanechal svoje rodné Španielsko a založil reholu vo Francúzsku. Keď naši španielski spolubratia začnú byť pyšní na španielsky

pôvod zakladateľa našej rehole, vždy im rád pripomeniem, že Dominik zanechal Španielsko tak rýchlo, ako to bolo možné. Dokonca Dominik ani nezotrval vo svojom domove, ktorý vytvoril v Toulouse, ale zanechal ho a šiel do Ríma. Prial si dokonca ísť až ku Kumánom, avšak na tento plán mu neostal čas.

Dominik pristupoval k ľuďom takým spôsobom, aby ich vždy rešpektoval takých, akí sú. Raz, keď cestoval so svojím spolubratom Bertrandom do Paríža, stretol na ceste nejakých Nemcov. Dominik bol frustrovaný, pretože nevedel rozprávať po nemecky a tak nebol schopný kázať. Povedal teda: „Podme sa pomodliť, nech im rozumieme, aby sme sa mohli podeliť o dobré správy.“ Zaujímavé je, že Dominik sa nemodlí za to, aby Nemci porozumeli jemu, ale aby on porozumel im. Keď kázal Albigénom, osvojil si spôsob života, ktorý sa čo najviac podobal tomu ich. Bol askétom ako oni a prijal ich štedrosť.

Milovať druhého takého, aký je, je ale naozaj veľmi náročné. Je oveľa jednoduchšie milovať blížneho preto, čo urobil, pretože je inteligentný alebo dobre vyzerajúci alebo preto, lebo má správne názory. Je jednoduchšie byť milovaný kvôli maske, ktorú prezentujeme svetu. Je jednoduchšie si myslieť, že niekto si lásku zaslúži. Ale ak ťa niekto miluje preto, aký si, potom musíš byť sám sebou. Svätci ako Dominik a páter Pio mali túto schopnosť vidieť cez ľudskú masku až do hĺbky skutočného človeka. Dominik plakával v noci kvôli hriešnikom, pretože vedel, že sú hriešnikmi a napriek tomu ich miloval takých, akí sú. Je to hrozné, ak sa ja sám prezentujem ako sv. Tomáš alebo James Bond a niekto mi povie: „Ale to je predsa Timothy, ktorého ja milujem“. Moja maska je v tom momente preč, som nahý pred blížnym. Máme vždy odvahu milovať toho druhého takého, aký je? Alebo robíme to, čo je jednoduchšie a teda milujeme ľudí takých, akí sa nám prezentujú? Hráme ich hry? Dominik nás pozýva k láske, ktorá je oveľa pravdivejšia.

Sv. Tomáš Akvinský

Je dosť ťažké si predstaviť dvoch tak odlišných ľudí ako sv. Dominik a sv. Tomáš. Dominik bol kazateľom, ktorý nám po sebe nezanechal takmer žiadne písomné dokumenty. Tomáš bol človek, ktorý miloval štúdium a zanechal po sebe knižnice plné kníh. Dominik bol človekom bezprostrednej komunikácie, s kým sa stretol na svojej ceste, tomu sa prihovoral. Tomáš nám zanechal nesmierne veľkú a krásnu teologickú víziu. A práve tento fakt nám objasňuje Dominikovho génia. Založil reholu, ktorá umožnila priestor takému odlišnému človeku od neho, ako bol Tomáš. Niektorí ľudia považujú taktiež Tomáša za zakladateľa rehole.

Oni obaja však mali vášeň pre pravdu, ktorá sa má hľadať v dialógu. Pre Dominika to bol dialóg s hostinským, ktorý trval celú noc, či Albigéncami na trhovisku a pre Tomáša to bolo zas akademické disputatio. Obaja verili, že naša ľudská dôstojnosť a šťastie vychádzajú z našej schopnosti hľadať pravdu a mať s ňou skúsenosť cez Božiu tvár.

Hovorí sa, že keď bol sv. Tomáš ešte malým dieťaťom, zvykol sa pýtať ľudí: „Čo je to Boh?“ Táto otázka ho fascinovala po celý jeho život. Neustále sa pokúšal pochopiť, kto je to Boh, avšak nikdy neprišiel na odpoveď. Tomáš napísal, že v tomto živote sme k Bohu pripojení ako k niečomu neznámemu. Avšak na konci svojho života mu bol dopriaty istý moment poznania toho, čo celý život hľadal. Zdá sa, že mal istú mystickú skúsenosť a on sám povedal, že všetko, čo napísal, je úplne zanedbateľné v porovnaní s tým, čo videl.

Herbert McCabe hovorí, že toto je Tomášova svätosť - svätosť jeho mysle. „Tak ako Ježiš vedel, že odmietnuť porážku kríža by znamenalo zradiť celú jeho pozemskú

misiu, kvôli ktorej bol poslaný, aj Tomáš vedel, že odmietnutie prijatia porážky ohľadom tejto jednej otázky by bolo zradenie toho všetkého, čo musel urobiť“. S Bohom sme teda spojení vďaka tejto blaženej vízií, vízií spojenia s Bohom, kde sa Boh stáva „formou intelektu“, aby sme videli Boha takého, aký je a tak zdieľali Božiu múdrosť a úplné šťastie.

Preto asi teraz prídete k záveru, že Tomáš premrhal svoj život. Zsvätil ho niečomu, čo nemohol dosiahnuť. Tento záver je však nesprávny kvôli dvom dôvodom. Svojím celoživotným intelektuálnym snažením sa pripravoval na prijatie daru. Všetko to intelektuálne úsilie slúžilo k otvoreniu jeho mysle pre prijatie daru. Jeho život bol hlboko asketický, nechávajúc bokom falošné predstavy o Bohu, ničiač idoly jeho mysle, tak aby bol pripravený pre Boží dar v momente, kedy mal prísť. Všetci myslitelia a básnici vedia, že ťažká práca nespočíva v písaní, ale v otvorení seba samého pre dar poznania. Czeslaw Milosz povedal: „Cítil som to tak silno, že nič nezáviselo na mojej vôli, že všetko, čo možno dosiahnem v živote, nebude dosiahnuté mojimi vlastnými silami, ale bude mi dané ako dar“. Anglický básnik D. H. Lawrence povedal: „Nie ja, nie ja, ale ten závan, ktorý mnou prechádza“. Druhým dôvodom prečo Tomáš nepremrhal svoj život je, že Tomáš je pre nás znamením, že naše ľudské šťastie spočíva v kontemplovaní Boha z tváre do tváre. Nič viac nás nemôže naplniť. To je naša dôstojnosť. Boh sa stal človekom, aby sme my mohli dosiahnuť večnosť a poznať Boha. Tak ako pápež Lev Veľký povedal v štvrtom storočí: „Kresťan, nezabudni na svoju dôstojnosť. Pretože teraz zdieľaš božskú prirodzenosť.“

Korene našej dnešnej finančnej a sociálnej krízy sa pravdepodobne dajú hľadať v strate nášho konečného povolania. Zabudli sme na to, kde je naše šťastie. Charles Taylor v 17. storočí hovoril, že nádej pre úplnú premenu sa začala rozplývať. Ľudia isteže verili v Boha, no ich nádeje a snaženia sa sústreďovali len na ľudské úspechy. Večnosť bola nekonečným predĺžením domácej radosti-anjeli nahrádzajúci sluhov. Nikto im nemusel platiť a neprinášali ani toľko problémov. Zabudli sme na prísľub zbožstena.

Táto skutočnosť predznamenala teda ešte viac prekrútené chápanie ľudskosti, „homo oeconomicus“. Ľudia veria, že človek je hnaný len túžbou po majetku a záujmom o vlastné dobro. J. S. Mill opísal ľudskú bytosť ako niekoho „kto nevyhnutne robí práve toto, aby mohol získať čo najväčšie množstvo životných potrieb, výhod a prepychu s tým, že investuje do toho čo najmenej fyzickej práce a fyzického sebazapierania“. Z tohto potom vychádza názor o slabosti ľudskej bytosti, ktorá nás priviedla až k bodu, z ktorého pohľad do budúcnosti je desivý. „Chamtivosť je dobrá, chamtivosť je správna“, takéto slova kričal hrdina filmu Wall Street z roku 1987. Tu sa potvrdzuje chamtivosť, ktorá pustoší našu malú zraniteľnú planétu a tak ju vyčerpáva a táto chamtivosť tiež vytvorila ekonomický systém ničiaci slabých. Nemôžeme začať so znovuzískavaním nákupu budúcnosti bez istého obnoveného zmyslu dôstojnosti, ktorá je naša a aj tých, ktorí sú stvorení, aby uvideli Boha z tváre do tváre a tak sa stali Jemu podobnými. Sv. Tomáš, ktorý trávil hodiny štúdiom a rozmyšľaním či písaním nám pripomína, že náš konečný cieľ je Božia pravda. Môžeme si vybrať aj iné cesty, tak ako to urobil Dominik a Katarína, avšak cieľ cesty bude ten istý.

Sv. Katarína Sienská

Každá forma svätosti má svoj vlastný spôsob života. Dominik bol potulným kazateľom. Sv. Tomáš si dával otázky. A sv. Katarína Sienská udržiavala dialóg s Bohom. Jej známe dielo je Dialóg.

Svätosť každého z týchto svätcov bola založená na priateľstve. Priateľstvo s Bohom pretekalo do priateľstva s inými Božími priateľmi. O sv. Dominikovi sa hovorilo, že všetci ho milovali, keďže on miloval všetkých. Sv. Tomáš bol veľkým teológom priateľstva. V centre Božieho života bolo priateľstvo svätej Trojice, v ktorej máme, ako sme predurčení, nájsť náš domov. Mal sv. Tomáš priateľov? Bol predsa zjavne človekom, ktorý nemal nič radšej ako čas so svojimi knihami. Raz pri večeri s francúzskym kráľom prestal zrazu komunikovať a ignoroval kráľa. Ale je jasné, že Tomášov veľmi blízky človek bol Reginald, jeho verný socius a taktiež sa vie, že mal priateľa menom Annibaldo delgi Annibaldi. ²⁷ Tomáš dokázal rozprávať veľmi pekne o našej citlivosti k priateľom, čo naozaj znamená, že priateľstvo musel zažiť. Časťou jeho priateľstva bolo aj hľadanie pravdy so spolubratmi, odpovedajúc na ich otázky, dokonca i na hlúpe otázky generálneho predstaveného.

Jedna z obdivuhodných vecí na týchto prvých dominikánskych svätcoch sú ich jednoduché priateľstvá s mužmi a ženami. Dominikova prvá komunita bola preženy v Prouilhe. Keď Dominik zomieral, priznal sa, že radšej komunikoval s mladými ženami než so staršími. ²⁸ Existujú krásne priateľstvá medzi Jordánom Saským a Dianou a taktiež medzi Katarínou a Rajmundom z Capuy. Tomáš raz povedal, že milosť zdokonaľuje prirodzenosť a Božia milosť požehnáva tieto prirodzené priateľstvá ľudí opačného pohlavia.

Základom Kataríninho života bol jej intímny vzťah s Bohom. Boha opísala ako lôžko, v ktorom mohla oddychovať, či ako more, v ktorom mohla plávať. A tak mohla odpočívať vo svojich priateľstvách. Nejedna môže mať teda dojem, že to bola komunita mladých ľudí, ktorá sa spolu zhromažďila, aby čerpala zo vzájomnej prítomnosti a dialógu s Bohom. Katarína verila, že ich vzájomné priateľstvo bolo príležitosťou „priviesť sa navzájom k zrodu v láskyplnej Božej prítomnosti.“ ²⁹ Avšak oni mali zmysel pre humor. Nazývali sa caterini, Katarínini ľudia, ktorú nazývali mamou. Navzájom si dávali hlúpe prezývky, ako napríklad „Giovanna pazza“ (šialená Giovanna), či „stolta Cecca“ (hlúpa Cecca). Priateľstvo už zo svojej prirodzenosti by malo byť otvorené. Mal by som zdieľať svojich priateľov. Jednou z radostí náboženského života je stretávať a milovať priateľov našich spolubratov.

Katarínina svätosť je teda založená na intímnom priateľstve. Preto by som navrhol, aby sme meditovali nad dvomi kvalitami priateľstva: vernosť a otvorenosť.

Mali by sme byť verní našim priateľom, pretože Ježiš nás nazýva svojimi priateľmi a je nám verný. Jednou z výhod starnutia je, že máme starých priateľov, ktorých poznáme už desiatky rokov. Môžu sa stať nudnými a opakovať tie iste príbehy. Naši noví mladi priatelia môžu byť stimulujúci, avšak každé priateľstvo si vyžaduje vernosť. Môžu tu byť momenty zlomu, keď jeden sa tomu druhému odcudzí, avšak to sa musí zahojiť. Nikto sa nemôže vzdať priateľstva, pretože Boh je verným priateľom bez ohľadu na to, čo robím. Ja sám som sa odcudzil od môjho starého priateľa, maliara, po tom, čo spáchal strašný hriech, keď začal obdivovať pani Thatcherovú. Avšak teraz je naše priateľstvo obnovené. Nikdy nenechaj priateľstvo zomrieť. Je to práve kvôli dôvere človeka, vďaka ktorej priateľstvo pretrpí a my môžeme v ňom pretrvať, v malom kúsku nášho pretrvávania v Bohu.

Ďalšia neobyčajná kvalita Kataríninho priateľstva bola jej otvorenosť. Dokázala povedať svojim priateľom s láskou to, čo si myslela a bezpochyby očakávala to isté aj od nich. Toto je odvážna reč apoštolov, ich „parrhesia“ (Sk 4,31). Dokázala odvážne prehovoriť ku každému.

Ak má byť Cirkve sviatosťou Božieho priateľstva, potom musíme dokázať hovoriť odvážne. Častokrát sa dnes stáva, že v Cirkvi ľudia mlčia. Bojíme sa povedať, čo si naozaj myslíme. Možno sa obávame, že spôsobíme ľuďom problémy. Avšak Katarína sa toho nebála. Raz napísala kardinálovi: „Dost' bolo mlčania. Zvolajte tisíckami hlasov. Vidím svet, ktorý je zničený mlčaním. Kristova snúbenica je bledá, jej farba je vyblednutá.“³⁰ Nikoho sa nebála. Keď hovorila s pápežom v Avignone, vyjadrila sa takto: „Sláva nášho všemohúceho Boha ma ženie k tomu, aby som hovorila otvorene. Pravdou je, že dokonca predtým ako som opustila svoj rodné mesto, bola som si oveľa viac vedomá toho diabla, ktorý je za hriechmi spáchanými v Rímskej kúrii ako ľudia, ktorí ich páchajú dennodenne“. Rajmund povedal, že potom, čo to povedala, pápež zostal ticho a on sám bol šokovaný!

V mojej modlitbe ku Kataríne sa modlím za to, aby dala silu Cirkvi, ktorá má byť miestom pre Kristovo priateľstvo. Sme predsa Kristovými priateľmi a máme nimi byť aj sebe navzájom. Mali by sme byť schopní žiť v komunitnom priateľstve. Toto si vyžaduje, aby sme sa dokázali tešiť zo spoločnosti toho druhého a aby sme dokázali byť verní. Musíme mať ale aj odvahu hovoriť o pravde a taktiež ju počuť.

Sľubovať až do smrti

Pri Poslednej večeri Peter Ježišovi unáhlene sľubuje: „Aj život položím za teba!“ V istom zmysle to nie je dobrý model, ako dávať sľub. Z tejto situácie totiž nie je zrejmá sloboda a zrelosť sľubujúceho. Manželský sľub, urobený takto impulzívne, by mohol byť ľahko anulovaný. Akokoľvek, Petrov sľub je pre nás sľubujúcich nádejou. Dáva nám tušiť, prečo sme a môžeme niekomu sľúbiť vernosť: manželovi, manželke, či Bohu. Z našej dnešnej spoločnosti sa akosi vytráca váha sľubu – vidíme to na manželstvách, ktoré nevydržia, alebo kňazoch a rehoľníkoch, ktorí odchádzajú. Na mieste je totiž otázka, či máme držať sľub i za cenu pretvárinky.

Peter hovorí Ježišovi: „Aj život položím za teba.“ A Ježiš (podľa Jána) odpovedá: „Aj život položíš za mňa? Veru, veru, hovorím ti: Nezaspieva kohút, kým ma tri razy nezaprieš.“ Peter vzápätí vyslovuje sľub a zakrátko ho poruší. No nakoniec Bohotvára cestu i pre neho napriek zlyhaniu.

Peter sa ohrieva pri ohnisku na dvore veľkňaza a trikrát zapiera Krista. Potom v poslednej kapitole, ho opäť stretávame pri pahrebe na brehu Tiberiadského mora, kde ruší svoje zapretie (porov. Jn 21, 15). Trikrát sa ho Ježiš pýta: „Peter, miluješ ma?“ Peter trikrát zmýva svoju slabosť a vyznáva, že Ježiša miluje. Následne Ježiš berie unáhlený sľub pri Poslednej večeri a zaväzuje Petra: „Veru, veru, hovorím ti: Keď si bol mladší, sám si sa opásal a chodil si, kade si chcel. Ale keď zostarneš, vystrieš ruky, iný ťa opáše a povedie, kam nechceš.“ To povedal, aby naznačil, akou smrťou oslávi Boha (porov. Jn 21, 15). A Ježišove slová sa splnili.

Nič z toho, čo som tu povedal, nemá byť ani najmenším súdom tých, ktorých sľuby stroskotali, ktorých manželstvá sa nevydarili, alebo ktorí opustili rehoľné povolanie. Nám neprislúcha byť sudcami. Možno niekedy je skutočne nemožné naplniť sľub, vydržať. Musíme byť úprimní. Všetko, o čo sa tu snažím, aj v spoločnosti, kde sa sľuby neberú tak vážne, je ukázať, že sľuby sú podstatou ľudskej dôstojnosti a dôvod, prečo by sme mali urobiť ten risk, zviazať sa s niekým.

Ľudská dôstojnosť

Prvým dôvodom, prečo by sme tak mali urobiť, je to, že i Boh sľubuje. Príbeh našej spásy je príbehom Boha, ktorý sa nám zjavil, Boha, ktorý uzatvára zmluvu. Po potope prichádza k Noemovi a sľubuje, že nikdy voda nezatopí zem a ľudstvo nebude zničené. Sľubuje požehnanie Abrahámovi. Zjavuje sa Mojžišovi a hovorí mu

svoje meno, „Ja Som“, a sľubuje, že vyvedie ľud z egyptského zajatia. Prísľuby nie sú iba čímsi, čo Boh koná. Odhaľujú to, kto je Boh, jeho podstatu. A my vidíme plnosť, kým Boh je v Ježišovi, v ktorom sa splnili všetky prísľuby.

Teda prvým dôvodom, prečo by sme mali mať dôveru urobiť sľub snád' nie tak impulzívne ako Peter, je ten, že sme Božie deti. Sľub je súčasťou našej dôstojnosti. Boha zjavujeme svetu tým, že nasledujeme jeho príklad. Jedným zo spôsobov, ako môže spoločnosť podkopať našu dôstojnosť, je zľahčenie sľubov, ktoré robíme. Keď Angličania brali otrokov pre práce na plantážach v západnej Indii, systematicky sa snažili zničiť ich manželstvá. Oddelovali páry, zakazovali sobášne ceremónie, rozptýlili rodiny. To znamená, že otrokov napadli v ich najhlbšom vnútri, ako ľudí, ktorí ako Boh robia sľuby. No otroci odmietli prijať takéto poníženie.

A vynašli si vlastné ceremónie. Ukázali, že nezávisle od toho, čo si bieli plantážnici myslia, boli Božími deťmi a nasledovali Boží vzor. Dnešná spoločnosť toto robí v akejsi miernejšej forme, prostredníctvom tlaku zamestnania, falošnou prezentáciou manželstva a sexuality v médiách.

Ktokoľvek robí sľub, môže sa čoskoro ocitnúť v Petrovej situácii. Klasický prípad je, že takmer hneď po uzatvorení manželstva alebo po prijatí kňazskej vysviacky sa ľudia ocitnú v zmätku. Mohli by sme to nazvať „Petrov syndróm.“ Podľa Jána prichádzajú stráže a zatýkajú Ježiša. „Koho hľadáte?“ pýta sa Ježiš. „Ježiša Nazaretského.“

„Ja som.“ Ježiš nehovorí iba toľko, že je tou osobou, ktorú hľadájú. Dvakrát používa Božie meno „Ja Som“. Toto je zjavenie Boha Mojžišovi, ktorý prisľúbil vyvieť svoj ľud z egyptského otroctva. A keď slúžka prichádza a pýta sa Petra, či aj on nie je jeden z Ježišových učeníkov, dvakrát hovorí: „Nie som!“ Zapiera, že je Božie dieťa. Zapiera seba samého. Odmieta svoju vlastnú identitu. Pri pahrebe na pobreží sa môže trikrát v tejto identite priznať. „Ty vieš, že ťa milujem.“ To neznamená iba odpustenie. Opäť sa stáva sám sebou.

Budúcnosť

Jeden z dôvodov, prečo má dnešná generácia sklon nebrať sľuby vážne, je skutočnosť, že je zaťažko uveriť, že sľuby sa dotýkajú našej identity. Raz mi jeden provinciál rozprával, ako sa nejakého študenta tesne pred večnými sľubmi opýtal: „Môžeš skutočne sľúbiť, že budeš verný až do smrti?“

A študent odpovedal: „Záleží na tom, čo máš na mysli. Ak sa pýtaš, či budem verný, nech odo mňa žiadate čokoľvek, i keď ma to bude stáť život, potom je moja odpoveď áno. Ale ak sa pýtaš, či budem dominikánom až do smrti, potom neviem. Kto vie, čo zo mňa bude?“ Niečo iného je povedať, že človek dá všetko, obetuje všetko, čo v tej chvíli má, a iné je sľúbiť, že človek vytrvá rok čo rok, nech sa stane čokoľvek, nech stretne kohokoľvek, do koho sa trebárs zamilujeme. Je to tá istá pochybnosť, ktorá dolieha na tých, ktorí stoja pred manželským sľubom. Milovať niekoho, znamená zo samého významu tohto slova obetovať mu všetko, čo máme, čím sme.

Obyčajne vieme sľúbiť všetko, okrem času, okrem celého nášho času. Prečo je pre nás tento druh záväzku taký náročný? Z časti je to tým, že na rozdiel od našich predkov pravdepodobne cítime, ako sa starnutím meníme, nie sme tou istou osobou. Ako môžem zaviazat' niekoho, kto ešte nie je, kto ešte neexistuje, osobu, ktorou sa len stane?

Ak ste napríklad v situácii, aby ste poradili ľuďom, ktorých manželstvá stroskotali, alebo bratom a sestrám, ktorí prežívajú krušné chvíle, počúvate asi

toto: „Už nie som ten istý, čo si vzal Janu alebo Milana, alebo ten, kto zložil večné sľuby, či sľuboval poslušnosť svojmu biskupovi. Vtedy som bol mladý, naivný, od tej doby som cestoval, objavil som Mozarta a Madonnu, získal som skúsenosti, diplom. Nie som ten 25ročný idealista so žiariacimi očami. Nemôžu ma viazať sľuby, ktoré dal on, veď on už neexistuje.“

Sľubovať má význam vtedy, ak sme presvedčení, že ten, kto sľuboval, tu ostáva. Kto som, to nie je zjavené v okamihu, ale vyjaví sa to v priebehu celého môjho života. Pre dnešnú generáciu sú sľuby skôr oslavou hĺbky odovzdania, než nejakým časovým rozpätím. Naše vnímanie toho, kto sme, čo pre nás znamená byť sám sebou, má sklon zamerať sa iba na moment s jeho príjemnými stránkami i krízami.

Alasdair Melutyre napísal: „Moderná mentalita parceluje každý ľudský život do určitého množstva rozličných oblastí, z ktorých každá má svoje vlastné normy a spôsoby správania. Tak je naša práca oddelená od voľného času, súkromný život od verejného, skupinové od osobného. Tak boli detstvo a staroba odtrhnuté od ostatného ľudského života a stali sa dvoma oddelenými svetmi. Všetky tieto predely sú pritom tak dôkladné, že sa učíme myslieť práve vo svete typickej odlišnosti každého z nich, a nie vo svetle jednoty života jednotlivca, ktorý nimi prechádza.“ Existujú detské obrázkové časopisy, TV programy pre tých, ktorí prekročili osemdesiatku, dovolenky pre mladých slobodných ľudí. V USA sa ujal nový typ TV programu o ľúbostnom živote štyridsiatnikov. Neustále sme tak posudzovaní, že sa nemáme považovať za ľudí, ktorých život dáva zmysel jedine v celku, ale za ľudí okamihu, tej doby, tohto veku. To však znamená, že akonáhle sa nám život bude zdať bez zmyslu, keď sa ocitneme v nejakej kríze, bude sa nám zdať neprekonateľná, pretože tento okamih je práve ten jediný, ktorý mám. Pre dnešnú generáciu je kríza prítomného okamihu krízou bezvýchodiskovou.

Ďalší príbeh

Petrov príbeh nám ponúka dlhšiu epizódu, ktorá začína povolaním v Galilei, zahŕňa jeho putovanie s Ježišom do Jeruzalema, jeho neistotu a ustráchanosť kvôli zrade a prichádza až k stretnutiu na brehu mora, kde je uzdravený. Iba ak sme schopní nájsť sa v takomto ucelenom, dlhšom príbehu, len vtedy majú naše sľuby zmysel, len vtedy sme schopní vysporiadať sa s pádmi a nenecháme sa nimi rozdrviť, ale ich úspešne prekonáme. Je to práve takéto dlhšie vnímanie času, od narodenia po smrť a nakoniec od stvorenia po Božie kráľovstvo, čo dáva zmysel niečomu tak unáhlenému, ako povedať: „sľubujem“. Je to práve ten dlhší príbeh, ktorý si pripomíname každoročným opakovaním v liturgickom slávení: prechádzame Getsemanskou záhradou, Veľkým piatkom až k Veľkej noci a k ďalšej pahrebe. Pokiaľ sme na ceste, často bude pre nás nepochopiteľný význam našich sľubov. Pri Poslednej večeri povedal Peter Ježišovi: „Pane, kam ideš?“ Ježiš odpovedal: „Kam ja idem, tam za mnou nemôžeš ísť, ale pôjdeš tam neskôr.“ Peter mu povedal: „Pane, prečo nemôžem ísť za tebou už teraz? Svoj život položím za teba.“ Peter sľubuje nasledovať Ježiša, hoci nevie, kam ide. Podobne ako Pilát, ani on nečaká odpoveď. Nemôže vedieť, čo jeho sľub znamená. Otázka zostáva nezodpovedaná takmer do konca. Legenda z 2. storočia hovorí, ako raz za prenasledovania Peter uteká z Ríma, aby si zachránil život, a stretáva Ježiša, ktorý kráča opačným smerom. A opäť, už druhýkrát, sa Ježiša pýta: „Kam ideš? (Quo vadis?)“ A Ježiš odpovedá: „Idem do Ríma, zomrieť.“ Peter sa nato obracia, aby nakoniec splnil svoj sľub daný Kristovi. Až na konci dostáva odpoveď na svoju otázku.

Kedykoľvek my sami sľubujeme pri krste, pri sobáši, v rehol'nom živote, nemôžeme dopredu vedieť, kam nás ten sľub zaveje. Každý sľub v sebe nesie nezodpovedanú otázku „Quo vadis“. Nedokážeme si predstaviť, čo nám prinesie

sobáš s tou osobou, ktorá sa môže stať chorá alebo časom škaredá... Nemôžeme predvídať, čo nám prinesie záväzok v reholi, ktorá nás môže poslať na Island alebo bude chcieť, aby sme sa naučili po čínsky, alebo nás nechá bez podpory a priateľov. Patrí to k podstate sľubov, že sú späť s Petrovou nezodpovedanou otázkou.

Vydržať

Určite sa každý, kto dáva sľub, ocitne v situácii, kedy sa mu bude zdať zachovanie sľubu nezmyselné. Aký mám vôbec dôvod, aby som zotrval v manželstve s týmto človekom? Má vôbec nejaký význam ťahať to ďalej ako kňaz, keď život s Edwinou by bol oveľa lepší? Ved' by sme mohli založiť dobrú katolícku rodinu a prispieť svojou troškou Cirkvi takýmto spôsobom.

Možno, že odísť je morálny záväzok. Ale tiež možno Bohu, ktorý rovnako dáva sľub, musíme priniesť svedectvo tým, že vydržíme na svojom mieste, tak ako on vydržal na kríži. V živote natrafíme na ľudí, ktorým ani nebudeme mať čo povedať, ľudí, ktorí stratili ženu, muža, zrútili sa, zbedačených ľudí, ktorí sú na okraji spoločnosti a nevedia nájsť cestu späť, ľudí, ktorí stoja pri dverách a prosia o jedlo a troška nádeje. Čo im môžeme povedať? Aký zmysel môžeme nájsť v tom všetkom, čo zakúšajú?

Niekedy neostáva nič iné, ako povedať im o Bohu, ktorý dal sľub, že nás uzdraví, že nás vzkriesi z mŕtvych, že nás privedie do Kráľovstva. Ale ako môžeme hovoriť o Bohu, ktorý sľubuje, kým nemáme nijaké znamenie?

Znamením je aj manželka, manžel, ktorí si dávajú slovo, mladý reholník, mníška, sestra, ktorá skladá sľuby. Alebo človek, ktorý zachováva vieru v Boha, ktorý žije podľa krstných sľubov alebo dodržiava tie sľuby, ktoré v živote dal.

V spoločnosti, v ktorej milióny ľudí nemajú dôvod k nádeji, žiadne vyhliadky dostať sa do zamestnania, ktorí rezignovali na doživotnú nezamestnanosť, v takej spoločnosti je Boh, ktorý sľubuje, jediným, o ktorom môžeme kázať.

Sľub chudoby

Nedávno som navštívil komunitu Malých sestier Charlesa de Foucaulda, ktoré žijú v Bari, na periférii Lisabonu, neďaleko letiska. Ľudia, ktorí tam žijú, sú predovšetkým africkí prisťahovalci z Mozambiku, Guiney a Angoly a zopár Cigánov bez vody a elektriny, navyše pod hrozbou vystáhnovania. Keď som prišiel, všade na zemi boli deti maľujúce obrázky, pretože ďalší týždeň mal byť sviatok. Jedna zo sestier mala skladať večné sľuby. Každý sa chcel podieľať na príprave omše a hostiny. V onen deň potom prišlo asi tisíc ľudí, ktorí sa natlačili do akejsi haly prenajatej na túto príležitosť. Bol to ich deň, kedy mohli Portugalčania, Afričania a Cigáni spolu tancovať a spievať. A prečo všetci títo oslavovali? Ak totiž sestra prišla zdieľať ich život, prišla sľúbiť chudobu zároveň s nimi, tak tu musí byť nádej. Toto bola určite udalosť, ktorá odhaľuje význam a hĺbku sľubu.

Raz prišiel magister rehole dominikánov prijať večné sľuby troch mladých bratov, ktorí boli vo väzení v Brazílii. Celá komunita bola uväznená v rámci perzekúcie rehole vtedajšou vojenskou vládou pre ich svedectvo o ľudských právach. Boli falošne obvinení, že podporili komunistické sprisahanie. Bolo to neobvyklé miesto pre skladanie sľubov, ale snáď práve táto situácia ukázala, o čom celé sľubovanie je: mať dôveru v Boha, ktorý je nám verný a ktorý sľúbil ten spravodlivý svet, ktorým je Božie kráľovstvo, Boh, ktorý svoj sľub splní. Hebrejské slovo pre „sľubovať“ je „dabar“, (vysloviť slovo). Boh, ktorý sľubuje, je Bohom, ktorý dáva slovo. Jednoducho ide o toto: Majú naše slová váhu? Znamenajú čosi?

Božia prozreteľnosť

Toto všetko môže vyzerat' ako tvrdý obraz vernosti. Sľubom sa človek jednoducho zaväzuje vydržať do konca. Človek sa zaviazal so svojím manželom, manželkou alebo životom rehoľníka a potom už neexistuje žiadna predstaviteľná budúcnosť, iba vydržať! Mohol by snáď Boh žiadať toto?

Povedzme úprimne, niekedy je ťažko uveriť. Niektoré manželstvá stroskotajú a zdá sa, že nie je už východisko. Bezvýhradne však môžeme zložiť sľub iba v dôvere v Božiu prozreteľnosť. Boh prisľúbení sa postará. Veď Boh hovorí Abrahámovi, aby vzal svojho syna Izáka a obetoval mu ho ako obeť na vrchu, potom sa tento Boh postará o baránka: „Na vrchu Pán sa stará.“

Sľub teda nie je výrok o našej dôvere v naše vlastné sily, ale o nádeji v Božiu prozreteľnosť. Peter je slabý a zlyháva, ale je to Ježiš, kto mu otvára cestu ďalej. Unáhlený Petrov sľub úplne spochybňuje predstavu, že naše sľuby sú založené na sile vôle. Peter si vybral oheň na nádvorí veľkňazovho paláca, no Boh sa postará o pahrebu na brehu mora. Zdá sa, že pre niektorých ľudí nie je postarané o nič, a mne neostáva nič iné, iba požiadať o odpustenie, že neberiem do úvahy ich skúsenosť.

Na záver

Petrov sľub je sľubom zomrieť: „Položím za teba život.“ Sľuby, ktoré formujú náš život, ktoré mu dávajú vnútornú jednotu a štruktúru, na rozdiel od holej postupnosti okamihov, sú sľubmi dávanými tvárou v tvár smrti. V našich krstných sľuboch sa spájame s Kristovou smrťou, v manželstve sa zaväzujeme „kým nás smrť nerozdelí“, a rehoľné sľuby sú až do smrti. Sľuby nás konfrontujú s našou smr

teľnosťou. Snáď jedným z dôvodov, prečo nám dnes pripadá tak zaťažko dať sľub, je ten, že sa snažíme uniknúť faktu našej smrti. Naša spoločnosť je založená na sne, že máme všetko pod kontrolou, okolie, nás navzájom, no smrť nám ukazuje ohraničenie našej moci. Môžeme niekoho poslať hoci aj na Mesiac, ale stále na nás čaká smrť.

V románe Slobodný muž od Christophera Isherwooda pozoruje muž v stredných rokoch svoj obraz v zrkadle. „Hľadí, hľadí uprene do zrkadla a z jeho tváre sa mu pred očami vynára množstvo tvárí – tvár dieťaťa, chlapca, mladého muža, už nie mladíka. Všetky tváre súčasne, zachované ako skameneliny, navrstvené na sebe a... ako skameneliny, mŕtve. Ich posolstvo tomuto živému umierajúcejmu tvorovi je: Pozri na nás, zomreli sme, čoho sa báť? A on odpovedá: „Ale toto sa udialo postupne, zľahka. Ja sa však obávam, že budem zrazený náhle.“ Bojím sa, že budem zrazený... Ale my nesľubujeme osamote. Sľubujeme niekomu a medzi sebou vzájomne. Skladáme sľuby v komunite a s komunitou. A možno máme odvahu ich zložiť práve preto, že spoločenstvo, naši priatelia, bratia a sestry nám pomáhajú postaviť sa tvárou v tvár našej smrteľnosti a prijať ju. Máme odvahu ísť.

Každé zloženie sľubov je skutkom dôvery. Vždy tu je prítomná tá nezodpovedaná Petrova otázka: „Pane, kam ideš?“ Najpálčivejšie dolieha v okamihu smrti. Odovzdávame sa do Božích rúk, ale slovami D. H. Lawrenca: „Je strašné padnúť do rúk živého Boha, avšak je oveľa strašnejšie z nich vypadnúť.“

fr. Timothy Radcliffe OP magister rehole

25 Elie Wiesel.: Souls on Fire New York. 1972, str.120.

26 Dialóg, 158.

27 Tugwell.: Albert and Thomas, str.262.

28 Tugwell, str. 92.

29 Listy, 292.

30 Listy, 16.